

Interpellasjon - Revitalisering av Tysse Kommunestyremøte 07.04.22.

Tysse er tusenårsstaden og kultursentrum i Samnanger kommune. Gjennom etablering av Samnanger ullvarefabrikk på 1880-talet vaks Tysse fram som ein sentrum for Midthordaland. Frå slutten av 1800-talet og fram til 1930-talet kom cruiseskip frå England og Frankrike til Tysse med turistar. Frå Tysse vart dei av bønder i Samnanger og Kvam frakta med hest og karjol over Kvamskogen til Norheimsund, der dei vart frakta vidare sjøvegen.

Tysse hadde eit yrande folkeliv, her var det både hotell, bakeri, bank, post, kafé, pensjonat, tannlege, frisør, møbelutsal, blomebutikk, kolonial, kjøttbutikk og slaktehus, fiskematbutikk og meieri. Sjølv om det har vorte nokre endringar står bygningane enno, og nokre få driftar fortsatt. Det er ei historisk vandring å spasera langs fjorden frå Tysseelva og AS Safa Samnanger fabrikk til H. Hadeland jernvarer og byggevarer som er over 100 år gamal.

Tysse er ein tettstad som har opplevd stor nedgang i butikk og næring dei siste 30 åra. Etter at Tyssetunellen opna i 2015 har gjennomgangstrafikken vorte drastisk redusert og matbutikken Spar la ned sin filial på Tysse i 2017 grunna den krevjande situasjonen. Tysse landhandleri opna sin butikk kort tid etter at Spar-butikken vart nedlagt, men måtte leggja ned etter få års drift.

Butikken var eit svært viktig tilbod for innbyggjarane i Samnanger, og særskild for innbyggjarane på Indre- og Ytre Tysse. Her hadde dei høve til å handla daglegvarer i nærleiken av kor dei bur, samstundes som butikken var eit sosialt knutepunkt.

Tysse består av ein god del eldre innbyggjarar, og det var mange som sette pris på å ha gangavstand til butikken og moglegheit til å handla på eigahand. Samnanger Ungdomsskule ligg eit steinkast unna, og vart nytta som ein møteplass. Og frivillige arrangerte ofte strikketreff. Innbyggjarane på Tysse slutta godt opp om butikken.

Butikken betydde også mykje som samarbeidspartnar for kulturlivet på Tysse. Då Tysse Landhandleri vart lagt ned, vart omfang av aktivitetar, tradisjon og trivsel på Tysse svekka. Kvart år opnar t.d. Samningaveko med Tyssedagen som samlar både store og små i kommunen, hyttefolk og besøkjande frå andre kommunar. Tilboda som vart arrangert av – og i samarbeid med butikken, skapte aktivitet og var viktig for trivselen på Tysse.

Som ei motvekt til den stadig meir slumrande tettstaden, starta Samnanger kommune i 2017 opp eit prosjekt kalla «Revitalisering av Tysse». Formålet med dette prosjektet er å få tilbake eit yrande liv på den gamle industristaden Tysse, Samnanger sin 1000-årsstad og kulturhistoriske sentrum. Med utgangspunkt i Tysse ønskjer ein å løfte fram attraksjonar i Samnanger som kan gje nytt liv til reiselivet og næringslivet i kommunen.

I 2018 vart det gjennomført eit «pilottur» med båt frå Osøyri til Tyssekaia. Frå Tyssekaia vart ein transportert med veteranbuss til Frøland, der ein fekk omvising hos Antons kulturhistoriske senter, vidare til Fossen bratte og tilbake til landhandleriet på Tyssekaia. Der fekk ein mat og drikke og ikkje minst, fargerike foredrag frå Bente Getz frå Gulleiksgården og Johannes M. Tysse frå Fjordtønna. Dette var ein stor suksess og Tysse har potensiale som senter for reiselivsutvikling i kommunen.

Samnanger kommune er ein langstrakt kommune, med store avstandar. Tysse er heilt spesiell, med si unike historie. Tettstaden er enkel å besøkja både med bil og båt, og ligg idyllisk til ved fjorden.

Truleg vil det bety mykje for Tysse og Samnanger om det også blir etablert eit anlegg for sal av drivstoff til båt. I dag må ein heilt til Os for å fylle drivstoff på større båtar noko som er uheldig både for samningar og besøkjande. På lengre sikt bør kommunen arbeide for at det kan lagast ein molo utanfor Tysse-kaien. Dette kan legge til rette for meir båtplassar, gjestebrygge, bubilparkering samt fungere som ein sikkerheit mot isforholda som kan oppstå i Samnangerfjorden.

Sjølv om det berre er ca 7 km mellom Tysse og Bjørkheim, og at mange dermed gjer handelen sin på Bjørkheim, kan ein daglegvarebutikk på Tyssekaien vera eit alternativt til dei som bur tett ved butikken og til dei som likar seg spesielt godt på Tysse, og som set pris på rolegare omgjevnader og mindre trafikk.

For Samnanger kommune er det av vesentleg betydning for å «halda liv» i den gamle industristaden. Heldigvis har ein fleire eldsjeler som ikkje gjer opp. Og det gjer resultat. Ein har nyleg fått støtte til sykkelutlån, til utebadstu (, utegrill, utkikkskikkert og til undervannskamera. Ein har utvikla eit spennande butikkonsept med kombinasjon av ordinære tilsette, frivillige og automatisert drift, der eit eventuelt overskot frå butikkdrifta går tilbake til lokalsamfunnet.

I tillegg har Samnanger kommune, statsforvalter, Eviny, vannregion vest, grunneigarar og SJFL etablert eit tett samarbeid for å auke bestanden av laks og sjøaure i Tysseelva.

Det er forsøkt å få støtte til ny butikk gjennom distriktsutviklingsprogrammet Merkur, men avstanden til Bjørkheim gjer at ein ikkje er kvalifisert for pengestøtte. Men Merkur kan bidra mht fagleg støtte og har meldt tilbake at dei synes konseptet for ny butikk er svært spennande.

Det er i tillegg søkt om støtte frå næringsfond for utsette område frå Vestland fylkeskommune, men heller ikkje der har ein nådd fram. Tysse fell litt mellom alle stolar.

For å visa at butikk på Tysse er svært velkommen, har kommunen tidlegare – vedtatt å gje 0,4 MNOK i støtte (coronamidlar og næringsfond). I tillegg er det også gitt løyve på 0,075 MNOK til etablering av offentlig toalett i forbindelse med butikk på Tysse. Men dette strekk ikkje til og det er viktig at Samnanger kommune bidrar til å få prosjekta realisert, at prosjekta er levedyktige og at ny butikk på Tysse har låge driftskostnader.

Vedlegg:

- Tyssebutikk presentasjon 09032022
- Avslag søknad støtte nærings- og utviklingsfond i Vestland fylke

Framlegg til vedtak:

Samnanger kommune gir et rentefritt lån stort 1,0 MNOK til støtte for automatisert driftsløysing og innreiing/ oppgradering av lokaler for ny butikk på Tyssekaien. Vilkår er at lån skal tilbakebetalast ved eventuelt overskot frå butikkdrifta. Midlane takast frå disposisjonsfondet. Ny butikk på Tysse kan ha ope alle dagar i veka i tidsrommet 07.00 – 24.00. Det er eit vilkår lån at ny butikk startar opp seinast 1. november 2022.

Samnanger kommune løyver 3,0 MNOK til drivstoffanlegg, inkl. eventuelt kombinasjons hurtigladar for bil og elbåt, ved Tyssekaien. Midlane takast frå disposisjonsfondet. Kommunen skal stå som eigar av drivstoffanlegg, men skal inngå avtale om at den nye butikken står for drift- og vedlikehald der eventuelt overskot går som inntekt til butikken.

Det skal til kommunestyremøte i april 2023 leggjast fram plan for realisering av drivstoffanlegg, og denne skal sjåast i lys av korleis det går med drift av den nye butikken.